

Současný charakter vykonávané práce a výskyt některých rizikových faktorů z pohledu ekonomicky aktivní populace ČR

 31.12.2018

THE CURRENT CHARACTER OF WORK CARRIED OUT AND THE DRAWING OF CERTAIN RISK FACTORS FROM THE VIEW OF THE ECONOMIC ACTIVE POPULATION OF THE CZECH republic

Pavλίna Bulínová

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, Jeruzalémská 9, Praha 1, bulinova@vubp-praha.cz

charakter práce

odvětví ekonomických činností (CZ-NACE)

klasifikace zaměstnání (cz-isco)

subjektivní hodnocení

kvalita pracovního života

Česká republika

Abstrakt

Dynamika pracovního trhu v České republice s sebou neodmyslitelně přináší důsledky v podobě postupné proměny charakteru práce. Ruku v ruce s uvedeným trendem přicházejí nová pracovní rizika, nebo se silněji připomínají všeobecně známá. Zmiňované trendy jsou v článku doloženy statistickými údaji zachycujícími subjektivní hodnocení charakteru práce a pracovních rizik respondenty z dotazníkového šetření 2018.

Klíčová slova: charakter práce, odvětví ekonomických činností (CZ-NACE), klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO), subjektivní hodnocení, kvalita pracovního života, Česká republika

Abstract

The dynamics of the labor market in the Czech Republic inherently brings the consequences in the form of a gradual change in the nature of the work. Moving hand in hand with this trend are coming up with new occupational hazards, or more resembling well-known ones. These trends are documented in the article with statistical data capturing the subjective assessment of the nature of work and work risks by respondents from the 2018

Keywords: nature of work, branch of economic activity (CZ-NACE), job classification (CZ-ISCO), subjective assessment, the quality of working life, Czech Republic

Subjektivní hodnocení charakteru práce

Výzkum zaměřený na kvalitu pracovního života^[1] byl mimo jiné zaměřený na subjektivní hodnocení charakteru práce

vykonávané práce z pohledu míry její fyzické a psychické náročnosti, pracovního tempa, jednotvárnosti a monotónnosti práce.

Celkové hodnocení výsledků ukázalo, že pracovní pozice jsou více náročné po psychické stránce (průměr 5,73) než fyzické (průměr 4,94), s převažujícím vyšším pracovním tempem (průměr 5,83). Pestrost a různorodost práce převažuje nad jednotvárnou a monotónní prací (průměr 6,09).

Respondenti využili ve všech měřených aspektech celou škálu odpovědí jedenáctibodové škály. Velký počet respondentů hodnotilo pracovní tempo uprostřed škály nabízených možností odpovědí. Fyzický a psychický aspekt práce ohodnotilo největší procento respondentů jako středně těžkou zátěž. Téměř osmnáct procent respondentů uvedlo, že jejich práce je velmi pestrá.

Graf č. 1: Průměrné hodnoty vybraných dimenzí charakteru práce

Zdroj: KPŽ 2018, CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 26. 5. – 11. 6. 2018, 2068 respondentů z ekonomicky aktivní populace ČR ve věku 18-64 let, kvótní výběr, osobní rozhovor tazatele s respondentem.

Odpovědi, podrobněji analyzované podle vybraných sociodemografických kritérií, ukázaly následující závěry (v závorkách jsou uváděny průměry odpovídající příslušné skupině a kritériu):

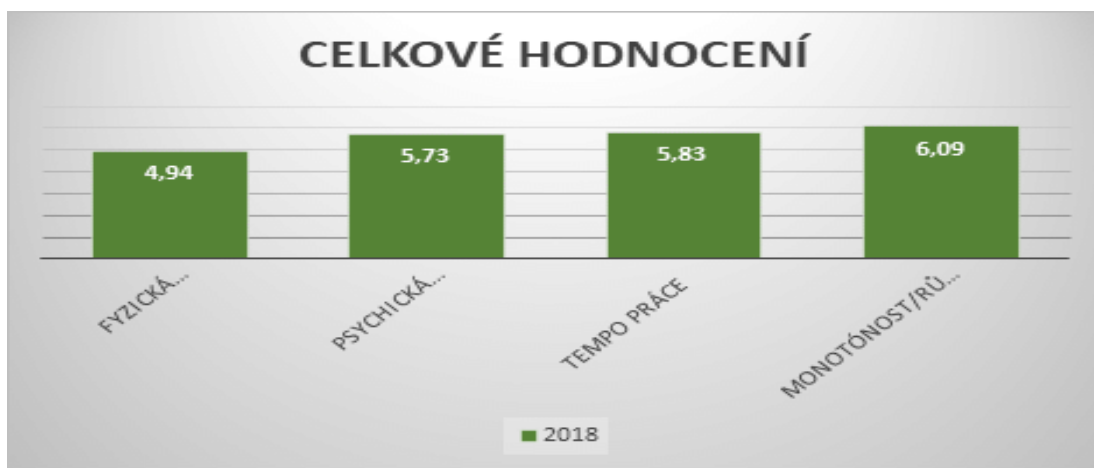
Fyzická práce převažuje u mužů (průměr 5,41) spíše než u žen (průměr 4,39). U osob s vysokoškolským vzděláním je hodnota nižší (průměr 2,94), fyzická práce se častěji týká osob se základním vzděláním (průměr 6,79) především pomocných a nekvalifikovaných pracovníků, řemeslníků a opravářů, obsluhy strojů a zařízení či montérů a v menší míře i pracovníků ve službách a prodeji. Nízkou fyzickou náročnost vykazují řídicí pracovníci, specialisté, techničtí a odborní pracovníci a úředníci. Mezi fyzicky nejnáročnějšími obory jsou zemědělství, myslivost a lesní hospodářství, zpracovatelský průmysl, stavebnictví, ubytování a stravování a v menší míře i odvětví zdravotní a sociální péče či veterinární činnost. Méně fyzicky namáhavé sféry jsou bankovníctví, pojišťovnictví a finanční zprostředkování, činnosti v oblasti nemovitostí, pronájmu strojů a přístrojů, výzkumu a vývoje či poradenství, veřejné správy, obrany a povinného sociálního zabezpečení, vzdělávání a školství. Fyzicky náročnější práci vykonávají jednoznačně muži ve věkové kategorii 18 – 27 let. V pořadí druhou věkovou kategorií jsou muži 45 – 54 let a 55+. Fyzická namáhavost práce je více charakteristická pro respondenty, kteří zároveň deklarují nespokojenost ve svém pracovním i celkovém životě. Čím fyzicky namáhavější práce, tím méně si jí respondenti váží.

Psychická náročnost práce byla v průměru nepatrně více vnímána ženami (průměr 5,81) než muži (průměr 5,67).

Roste napříč kategoriemi z hlediska stupně nejvyššího dokončeného vzdělání. Osoby se základním vzděláním mají nižší hodnoty (průměr 4,94), naopak nejvyšší hodnoty osoby s vysokoškolským a bakalářským vzděláním (průměr 6,76). Vyšší psychickou náročnost vyjadřují lidé v profesích řídicích pracovníků, specialistů a technických a odborných pracovníků. Nízká úroveň byla zaznamenána u profesí pomocných a nekvalifikovaných pracovníků, řemeslníků a opravářů. Vyšší psychickou náročnost lze vysledovat v oborech veřejná správa, obrana a povinné sociální zabezpečení, vzdělávání a školství, zdravotní a sociální péče či veterinární činnosti, dopravy, skladování, pošty a telekomunikací, výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody a ubytování a stravování. Méně psychicky náročné jsou obory zemědělství, myslivosti a lesní hospodářství, zpracovatelský průmysl a stavebnictví. Nejexponovanější věkovou kategorií této oblasti byla skupina osob ve věku 28 – 35 let. Ti z dotázaných, kteří si mají psychicky namáhavější profesi, si své práce váží více.

Tempo práce bylo u mužů naměřeno vyšší (průměr 5,99). Ženy hodnotily tempo práce jako nižší (průměr 5,63). Podle nejvyššího dosaženého vzdělání se výsledky lišily jen minimálně. Mírně vyšší hodnota byla naměřena u osob se základním vzděláním (průměr 6,11), s minimálním rozdílem byly naměřeny hodnoty u osob se středním vzděláním bez maturity (průměr 5,86) a osob s maturitou (průměr 5,81) a nejmenší hodnoty byly naměřeny u vysokoškoláků (průměr 5,68). Vyšší tempo práce je charakteristické pro profese, jako je obsluha strojů a zařízení, montéři a také řídicí pracovníci. Na opačné straně spektra, které charakterizuje poklidnější tempo práce, se nacházejí úředníci. Náročnými obory z hlediska vysokého tempa práce jsou zpracovatelský průmysl, ubytování a stravování a dopravu, skladování, poštu a telekomunikace. Naopak klidné tempo mají v oborech vzdělávání a školství a ostatních veřejných, sociálních a osobních službách. Vysoké pracovní tempo uvádějí všechny věkové kategorie, nejnáročnější tempo práce má věková kategorie 28 – 35 let. Větší míra nespokojenosti se svým pracovním životem byla prokázána u respondentů pracujících v rychlém tempu.

Jednotvárnost práce je typičtější pro méně kvalifikované práce a pro respondenty v zaměstnaneckém poměru (průměr 5,94) než osoby samostatně výdělečně činné (průměr 6,99). Více takové práce mají podle výsledků ženy (průměr 6,0), než muži (průměr 6,18). Pestrou práci mají řídicí pracovníci, specialisté, techničtí a odborní pracovníci. Jednotvárnou až monotónní práci mají pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, obsluha strojů a zařízení nebo montéři a menší míře i úředníci. Není překvapením, že mezi obory s pestrou škálou činností patří vzdělávání a školství, zdravotnictví a sociální péče či veterinární činnosti, bankovníctví, pojišťovnictví a finanční zprostředkování a rovněž zemědělství, myslivost a lesní hospodářství. Monotónní práce je ve zpracovatelském průmyslu. Pestrou práci mají lidé ve věkových kategoriích nad 55 let a 28 – 35 let. Analýza tohoto aspektu práce rovněž ukázala, že čím více je práce pestrá a různorodá, tím více si jí lidé považují.

Graf č. 2: Průměrné hodnoty vybraných dimenzí charakteru práce u mužů a žen

Zdroj: KPŽ 2018, CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 26. 5. – 11. 6. 2018, 2068 respondentů z ekonomicky aktivní populace ČR ve věku 18-64 let, kvótní výběr, osobní rozhovor tazatele s respondentem.

Rizikové faktory práce

Rizikových faktorů práce je celá řada. Jejich subjektivní hodnocení respondenty dotazníkového šetření ukázalo sedm nejrizikovějších. Nejčastěji zastoupeným rizikovým faktorem práce je jednoznačně jednání s lidmi (průměr 4,14), zákazníci, klienty, pacienti, žáky atd. Profese spojené s uvedeným rizikem vykonávají ženy po celou pracovní dobu u 36,9% dotázaných a z části pracovní doby u 36,1%. Muži se při výkonu svého povolání věnují jednání s lidmi po celou pracovní dobu ve 26%, z části pracovní doby ve 40%.

V pořadí druhým nejrizikovějším faktorem jsou opakující se pohyby ruky a paže (průměr 3,67) a následuje uživatelská práce na PC (průměr 3,37).

Profese, ve kterých se snoubí hned dva nejvýznamnější rizikové faktory - jednání s lidmi a práce s PC - je práce typická pro řídicí pracovníky, specialisty a odborné pracovníky nebo pro úředníky apod.

Jiný typ rizikových faktorů ohrožující manuální a dělnické profese jsou práce ohrožující zdraví, únavné či bolestivé polohy či manipulace s těžkými břemeny.

Kombinace všech uvedených rizikových faktorů se objevuje např. v případech pracovníků ve službách a prodeji, u kterých je vyšší četnost jednání s lidmi a současně nadprůměrný výskyt setrvání v únavných či bolestivých polohách či zvedání a manipulace těžkých břemen.

Rozdíly ve výskytu rizikových faktorů jsou dány především jednotlivými profesemi.

Graf č. 3: Průměrné hodnoty vybraných rizikových faktorů práce

Zdroj: KPŽ 2018, CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 26. 5. – 11. 6. 2018, 2068 respondentů z ekonomicky aktivní populace ČR ve věku 18-64 let, kvótní výběr, osobní rozhovor tazatele s respondentem.

Závěr

Kvalita pracovního života v ČR má v měřených oblastech náročnosti i rizikivosti dlouhodobě podobný charakter. Povaha vykonávané práce je stále spíše psychicky náročnější než fyzicky, ve vyšším pracovním tempu a různorodého

charakteru. Nároky na pracující v jednotlivých aspektech mírně stoupají. Četnost rizikových faktorů - jednání s lidmi, opakující se pohyby ruky/paže nebo uživatelská práce s PC - uvedenému trendu odpovídá. Analýza dat výzkumu ekonomicky aktivních osob Kvalita pracovního života 2018 ukázala větší nespokojenost osob v odvětvích a profesích s vyšším podílem manuální práce. Její společenská prestiž je podstatně nižší, než práce akcentující psychickou náročnost.

Použité zdroje

MLEZIVOVÁ, Iveta. Proměny charakteru práce a subjektivní vnímání vybraných dimenzí. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. 2015, roč. 8, speciální č. Kvalita pracovního života. Dostupný z WWW: <<http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-kvalita-zivota/promeny-prace-a-vnimani.html>>. ISSN 1803-3687.

SVOBODOVÁ, Lenka ...[et al.]. *Proměny kvality pracovního života*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2015. ISBN: 978-80-87676-13-4.

Vzorová citace

BULÍNOVÁ, Pavlína. Současný charakter vykonávané práce a výskyt některých rizikových faktorů z pohledu ekonomicky aktivní populace ČR. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. 2018, roč. 11, č. Kvalita pracovního života 2018. Dostupný z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/soucasny-charakter-vykonavane-prace-vyskyt-nekterych-rizikovych-faktoru-z-pohledu-ekonomicky>. ISSN 1803-3687.

[1] Výzkum: KPŽ 2018, CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 26. 5. – 11. 6. 2018, 2068 respondentů z ekonomicky aktivní populace ČR ve věku 18-64 let, kvótní výběr, osobní rozhovor tazatele s respondentem.

Autor článku:

[Mgr. Pavlína Bulínová](#)